

Sammanfattning

Socialstyrelsen fick i regleringsbrevet för 2005 i uppdrag att utarbeta ett förslag till nationell handlingsplan för barns miljö och hälsa. Uppdraget har sin grund i Världshälsoorganisationens initiativ *Children's Environmental Health Action Plans for Europe (CEHAPE)*, som har fokus på miljörelaterad hälsa och riskfaktorer i barnens fysiska miljö. Vi har tolkat regeringsuppdraget som ett första steg mot en handlingsplan för barns miljörelaterade hälsa, där de åtgärdsförslag vi lämnar måste bearbetas vidare.

Arbetet med förslaget till en nationell handlingsplan började under våren 2005 och har skett i dialog mellan Socialstyrelsen och andra myndigheter och aktörer, inklusive frivilligorganisationer, representanter för olika yrkeskategorier samt ungdomar.

För att inte handlingsplanen ska bli för omfattande har rena kostfaktorer, psykisk ohälsa, självorsakat våld, stress och andra psykosociala faktorer utelämnats ur förslaget. Vissa av de här frågorna berörs dock i samband med andra frågor och Socialstyrelsen arbetar aktivt med vissa av dem i andra sammanhang.

Barns hälsa i Sverige är generellt sett god. Men allergisjukdomar (inklusive astma), diabetes, fetma och psykisk ohälsa är betydande problem. Vissa hälsoeffekter kan kopplas till faktorer i den fysiska miljön. Trots att miljön i flera fall har förbättrats, och därmed har mindre negativ påverkan på vår hälsa, exponeras många barn fortfarande för skadliga miljöfaktorer.

Världshälsoorganisationen har i samarbete med medlemsstaterna prioriterat fyra målområden som de nationella handlingsplanerna ska fokusera på. Målområdena är:

- I – Rent dricksvatten och goda sanitära förhållanden
- II – Främjande vardagsmiljöer, ökad fysisk aktivitet och skadeförebyggande arbete
- III – Frisk luft och minskad respiratorisk sjukdom
- IV – Minskade kemiska och fysikaliska miljörisiker samt god arbetsmiljö

Socialstyrelsens förslag till handlingsplan knyter an till de nationella mål som är relevanta för barns miljörelaterade hälsa, i första hand folkhälsomålen och miljökvalitetsmålen. Målen *Frisk luft*, *Giftfri miljö*, *Grundvatten av god kvalitet*, *Säker strålmiljö* och *God bebyggd miljö* är de mål som har den tydligaste kopplingen till människors hälsa. De här målen är centrala i förslaget till nationell handlingsplan för barns miljörelaterade hälsa.

Förslagets innehåll

Förslaget inleds med ett avsnitt där barns rättigheter tas upp. Åtgärdsförslagen i det avsnittet lyfter fram det viktiga arbetet med barnkonsekvensbeskrivningar och miljökonsekvensbeskrivningar med hänsyn till barn. Vi tar också upp barns och ungdomars delaktighet, och förutsätter att de insatser

som förs fram i förslaget till handlingsplan kommer att genomföras i samverkan med barn och ungdomar där det är möjligt och önskvärt.

Under målområde I tar vi upp förslag som syftar till att ge alla barn dricksvatten av god kvalitet. Det ska även gälla barn i familjer som använder vatten ur egen brunn.

Förslagen under målområde II betonar barns rätt att fritt kunna leka och röra sig i sin vardagsmiljö, så att flickor och pojkar kan vara tillräckligt fysiskt aktiva för att minska risken för övervikt. Det förutsätter säkra miljöer. Därför lyfts också skade- och olycksförebyggande förslag fram i det här avsnittet.

Målområde III handlar om att minska allergi, astma och andra sjukdomar i luftvägarna genom att säkerställa en god luftkvalitet. Förslagen i avsnittet rör luftkvaliteten på skol- och förskolegårdar, samt inomhusluften hemma, i förskolan, i skolan och på fritidshemmet. För att minska andelen ofödda barn som utsätts för tobaksrök föreslår vi en satsning på tobaksförebyggande arbete. Allergiområdet anser vi behöver stärkas, bland annat genom en översyn av ansvarsfrågan bland de centrala myndigheterna.

Under målområde IV behandlas miljöföroreningar, buller, strålning och barnens arbetsmiljö, dvs. skolan, förskolan och fritidshemmet. Vi för fram flera förslag som syftar till att skydda barn mot kemikalier. Sverige har genom ett aktivt miljöarbete kommit förhållandevis långt när det gäller att skydda barn från miljöföroreningar. Därför är det svårt att hitta exempel på konkreta, barnspecifika åtgärder inom det området.

När det gäller strålning lyfter vi fram flera förslag som syftar till att minska riskerna för cancer senare i livet. Det gäller dels att skydda barnen från alltför mycket UV-strålning, dels att fortsätta att åtgärda bostäder, skolor och förskolor med för höga radonhalter.

Buller är en miljöfaktor som stör ett stort antal barn. För att ge barnen en god ljudmiljö föreslår vi att riktvärden för buller i skolan, förskolan och fritidshemmet tas fram. Andra förslag som rör barnens arbetsmiljö syftar till att förbättra hygien i skolan och att effektivisera tillsynen genom att förtydliga de olika myndigheternas roller.

En översikt av åtgärdsförslagen, liksom en preliminär bedömning av behovet av finansiering, finns i bilaga 1.